

การพัฒนาวิถีภูมิปัญญาครูไทยเพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู ของนักศึกษา

Developing Thai teachers' wisdom to enhance awareness The spirit of being a teacher of students

ปริญา ปรีพุด¹

Pariya Pariput¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบผลการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 1012202 ความเป็นครู หมู่เรียนที่ 6 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 44 คน ซึ่งมาได้รับการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบประเมินการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู และแบบบันทึกการสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูใช้แนวคิดของครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย หลักการจัดประสบการณ์ทั้ง 5 คือ ครองใจให้ศรัทธา มอบวิชาให้เต็มที่ทำดีให้เป็นตัวอย่าง คล้าทางผู้เรียน ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย แนวคิด “ครูผู้ให้ของนักเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล” แนวคิด “ครูผู้มุ่งสร้างสติปัญญาและพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ” และ แนวคิด “ครูผู้นำเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้” 2) ผลการเปรียบเทียบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูพบว่า มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมตามแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทย โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 68.98 ร้อยละ 76.82 และร้อยละ 83.18 ตามลำดับ ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่มีความรักศรัทธาและพัฒนาวิชาชีพครูสืบไป

คำสำคัญ: วิถีภูมิปัญญาครูไทย จิตวิญญาณความเป็นครู กิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครู

¹ อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

The purpose of this research were to: 1) study the concept of Thai teacher wisdom used in learning activities 2) to compare the effects of spiritual awareness as teachers before, during and after activities Learning to enhance the awareness of spirituality as a teacher of students. Samples were include Undergraduate students enrolled in the course 1012202, group 6 of teacher education subject in the first semester of academic year 2018, Ubon Ratchathani Rajabhat University, 44 students who were simple random sampling. The tools used in the research were lesson plan, assessment form for awareness of spirituality as a teacher and reflection by journal. Analyze data by using statistics and content analysis.

The results of the research were as follows: 1) The concept of the Thai teachers' wisdom used in learning activities to enhance spiritual awareness by using the concept of 4 network teachers, Prince Maha Chakri Award Foundation Ubon Ratchathani Province. The concepts were including: (1) The 5 principles of experience management; which are believe, Complete the course, good examples, Individual study, and change, (2) The concept of teachers who provide students and aspects to understand individual differences, (3) The concept of teachers who aim to create intelligence and develop thinking skills systematically, (4) The concept of technology leader teachers for learning development. 2) The comparison of spiritual perception as teachers found that There are more advancements before, during and after the activities organized according to the concept of Thai wisdom. With a score of 68.98 percent, 76.82 percent and 83.18 percent, respectively. The results of this research will be a guideline for the development of professional teachers in the 21st century with love, faith and professional development.

Keywords: Wisdom of Thai teachers, Spirituality as a teacher, Teacher learning activities

ที่มาและความสำคัญ

โครงการวิจัยมีปัญญาครูไทย(อีสาน): การถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และนวัตกรรมสู่การฝึกหัดครู เป็นโครงการขยายผลจากครูต้นแบบเพื่อการสร้างครูรุ่นใหม่ ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยการสนับสนุนของ สสส. ซึ่งมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี เป็นองค์กรหลักในการวางแผนการดำเนินงานพิจารณา “รางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี” ให้แก่ครูในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวม 11 ประเทศ ที่เป็นครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อการศึกษาและเข้ารับพระราชทาน

รางวัลในทุกสองปี โดยมีการพระราชทานรางวัลครั้งแรก เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2558 ในปี พ.ศ. 2560 มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีได้มีการคัดเลือกครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2560 (มูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี, 2560: 10)

ในปี พ.ศ.2560 โดย สสส.มีแผนการสนับสนุนโครงการให้แก่ “ครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี” ได้ขยายผลในรูปแบบของโครงการตามความสมัครใจตามแนวคิด “การสนับสนุนครู

เครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีให้สามารถสร้างคุณภาพการต่อวงศึกษาไทย” ด้วยการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้อันของคนไทย เพื่อให้ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีสุขภาวะโดยใช้พื้นที่การทำงานเป็นฐานสำคัญ ทำให้เกิดการ บูรณาการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเป็นสุขและมีสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม จนเกิดเป็นความตระหนักในตัวบุคคลนำไปสู่พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาวะได้ (มูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี, 2560: 10-11)

ปัจจุบัน พ.ศ. 2560 จังหวัดอุบลราชธานี มีครูเครือข่ายปี 2558 จำนวน 5 ท่านและปี 2560 จำนวน 6 ท่าน รวม 11 ท่าน หลายท่านได้เกษียณอายุราชการแล้วแต่ครูเครือข่ายดังกล่าวยังเป็นครูผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงชีวิตลูกศิษย์และมีคุณภาพต่อการศึกษาไทยในพื้นที่ของตนอย่างต่อเนื่อง นับเป็นผู้ทรงภูมิและได้รับการยกย่องว่าเป็นครูดีศรีจังหวัด เป็นแหล่งครูภูมิปัญญาอันเป็นต้นตอในการพัฒนาการฝึกหัดครูไทยเป็นนิติภูมิปัญญาครูไทยอย่างแท้จริง จึงเห็นควรศึกษาองค์ความรู้และนวัตกรรมของครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรีที่เป็นความรู้ที่ฝังในตัวคน (Tacit Knowledge) อันนับเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ มีคุณค่าที่ควรศึกษาเพื่อให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการผลิตนักศึกษาไทย อีกทั้ง คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้รักท้องถิ่น ไม่ละทิ้งวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ซึ่งเป็นเป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่ต้องผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่น โดยการบูรณาการการวิจัย การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดตามโครงการพระราชดำริผสมผสานเข้ากับการเรียนการสอน ผลิตครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูท้องถิ่นอีสาน มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม ในฐานะที่เป็นสถาบันผลิตครูต้องมีการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาครูให้มีคุณลักษณะ

และสมรรถนะอันพึงประสงค์พร้อมที่จะออกไปเป็นทั้งครูดีและครูเก่ง เพื่อเป็นการให้นักศึกษาได้เห็นต้นแบบของครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง จากเครือข่ายครูรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี ซึ่งเป็นผู้ทรงภูมิและได้รับการยกย่องจากท้องถิ่นว่าเป็นครูดีศรีจังหวัด เป็นแหล่งครูภูมิปัญญาอันเป็นต้นตอในการพัฒนาการฝึกหัดครูไทย จึงได้จัดโครงการนี้ขึ้นเพื่อเป็นการสร้างครูรุ่นใหม่ให้เข้าถึงจิตวิญญาณที่แท้จริงของความเป็นครู และเติบโตเป็นครูที่ดีของสังคมไทยในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำองค์ความรู้และนวัตกรรมจากครูเครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้าฯ มาสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู และเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และนวัตกรรมของครูเครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้าฯ (ครูอุบลฯ) ให้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง กลุ่มเป้าหมายและจำนวนผู้ได้รับประโยชน์ จำแนกเป็น กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ (1) คณาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (2) นักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และกลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่ (1) นักการศึกษา นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนักศึกษาครู (3) หน่วยงาน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศครู มีพื้นที่ดำเนินงาน ประกอบด้วย ครูเครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาจักรี ปี 2558 และปี 2560 ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 ท่าน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีระยะเวลาโครงการตั้งแต่ 1 มกราคม 2561 ถึง 30 ตุลาคม 2561 ผู้วิจัยในฐานะผู้ร่วมโครงการและเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาความเป็นครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จึงได้นำองค์ความรู้และนวัตกรรมจากครูเครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้าฯ มาสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู โดยศึกษาสภาพและบริบทจากครูเครือข่ายมูลนิธินิรราชวัลสมเด็จเจ้าฟ้าฯ เพื่อวางแผนการจัดการเรียนสอนร่วมกัน จาก

นั้นนักศึกษา อาจารย์ และครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ 4 ท่าน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน แล้วร่วมวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชา โดยร่วมเป็นวิทยากร ร่วมให้ข้อคิด และเป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาระหว่างกิจกรรมที่จัดขึ้นในชั้นเรียน และปฏิบัติกิจกรรมในรายวิชาโดยมีอาจารย์ประจำวิชา และครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปรายงานเป็นองค์ความรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ มหาจักรี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 4 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นตามขอบข่ายของโครงการพัฒนาวิถีภูมิปัญญาครูไทย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็น และนำเสนอโดยการพรรณนา

วิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนรายวิชา 1012202 ความเป็นครู ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 13 หมู่เรียนรวม 468 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนรายวิชา 1012202 ความเป็นครู ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 หมู่เรียน ได้แก่ หมู่เรียนที่ 6 จำนวน 44 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดของครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ มหาจักรี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 4 คน โดยสอดแทรกการประยุกต์ใช้แนวคิดในกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 14 สัปดาห์ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวมเวลา 56 ชั่วโมง ดังนี้

แผนที่ 1 ปฐมนิเทศ แนะนำรายวิชา มอบหมายและชี้แจงกิจกรรม ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมบุญนำพา (ให้เขียนแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง) แล้วนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แผนที่ 2 ความสำคัญของวิชาซึ่งพครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ เขียนสะท้อนผลการเข้าร่วมกิจกรรมวันไหว้ครูของมหาวิทยาลัย เล่าเรื่อง/ความเป็นมา/เหตุผลที่เรียนรายวิชาความเป็นครู

แผนที่ 3 คุณลักษณะของครูที่ดี ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมเรื่องเล่าเร้าพลัง จากการเข้าร่วมกิจกรรมไหว้ครู และ เขียนเรียงความถึงคุณครูที่เราอยากกลับไปไหว้ครู

แผนที่ 4 คุณลักษณะของครูที่ดี ตามเกณฑ์มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมจิตปัญญาศึกษา: ดอกไม้หลากสี ศึกษาคลิปวิดีโอครู 7-eleven อภิปรายและนำเสนอรายกลุ่ม แล้วมอบหมายงาน “ครูนอกโรงเรียน: ครูที่ไม่ใช่ตำแหน่งครู”

แผนที่ 5 บทบาทหน้าที่ของครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ ศึกษาสถานศึกษา การอบรมเชิงปฏิบัติการตามโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รุ่นปี 2559-2560 ณ โรงแรมกิจตรงวิลด์ อ่าเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยสัมภาษณ์ครู คณบดี ในประเด็นสภาพการทำงานและแนวทางการพัฒนาตนเอง

แผนที่ 6 ความรับผิดชอบและสภาพงานของครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ นำเสนองานครูนอกโรงเรียน นำเสนองานครูคณบดี กิจกรรมแลกเปลี่ยนด้านลม โดยเรียนรู้จากครูเครือข่าย (ครูสมพงษ์ ตรวรรณ) สะท้อนผลกับทีมสังเกตการณ์ แล้วมอบงาน: 3 เล่าเรื่องพลัง และทดสอบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู (ครั้งที่ 1)

แผนที่ 7 การปลูกฝังความศรัทธาและจิตวิญญาณความเป็นครูและการสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพครู นำเสนอ: 3 เล่าเรื่องพลัง มอบงาน: พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของรัชกาลที่ 10 พร้อมสืบค้นประวัติและผลงานครูเครือข่าย เป็นรายบุคคล

แผนที่ 8 การเสริมสร้างศักยภาพและสมรรถภาพความเป็นครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรม: คัดลายมือ อภิปรายบุคลิกภาพครูมีอิทธิพลต่อศิษย์หรือไม่ อย่างไร นำเสนองานครูเจ้าฟ้า และแบ่งกลุ่มเล่าเรื่องแลกเปลี่ยน และสรุปกรณีศึกษา คุณลักษณะครูดีจากครูเครือข่าย กิจกรรมนำเสนอแบบ Gallery walk สะท้อนผลการเรียนรู้จากครูเครือข่าย แล้วทดสอบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู (ครั้งที่ 2)

แผนที่ 9 การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และการเป็นผู้นำทางวิชาการ ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรม: วาดภาพตามคำบอก(อังกฤษ) ศึกษาประวัติและผลงาน นวัตกรรม เส้นทางการพัฒนาวิชาชีพ และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักคิดของครูเครือข่ายในชีวิตประจำวันของนักศึกษา แล้วจัดทำหนังสือเล่มเล็ก นำเสนอ สะท้อนผล

แผนที่ 10 การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรม: ครูแห่งแผ่นดิน ร่วมเรียนรู้ “23 หลักทรงงาน ของรัชกาลที่ 9” แล้วนำเสนอ แนวทางการประยุกต์ใช้ต่อตนเอง และวิชาชีพ สะท้อนผล

แผนที่ 11 การจัดการความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมจิตปัญญา: ครูดีที่ฉันรัก ศึกษาครูดีในดวงใจ Idol จากเครือข่ายครูเจ้าฟ้า แลกเปลี่ยนปณิธาณด้านจริยธรรมในวิชาชีพ และสรุปผลการเรียนรู้

แผนที่ 12 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการประกอบวิชาชีพครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรมครูผู้เฝ้าว: ศึกษาดูงานห้องสมุด ในประเด็นต่อไปนี้เป็นศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการประกอบวิชาชีพครู แผนการศึกษาชาติ 20 ปี ร่วมอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมครูใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 พรบ.สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเอกสาร “วินัยและความผิดในวิชาชีพครู” ศึกษาหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการประกอบวิชาชีพครู แล้วสรุปผลการเรียนรู้

แผนที่ 13 การปลูกฝังความศรัทธาและจิตวิญญาณความเป็นครู การจัดการความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู และการแสวงหา เลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ กิจกรรม “เมื่อฉันลองเป็นครู”: ค่ายวิชาการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลอง

เป็นครูสอนนักเรียนจริง ๆ ผ่านค่ายวิชาการในช่วงปิดภาคเรียนของเด็กโรงเรียนสาธิต ตามความถนัดหรือความสนใจ

แผนที่ 14 สรุปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ เขียนบทความวิชาการ ทำผังมโนทัศน์สรุปภาพรวม สะท้อนภาพรวมของชั้นเรียน ประเมินผู้สอน / รายวิชา และทดสอบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู (ครั้งที่ 3)

2. แบบทดสอบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ ๆ ละ 5 คะแนน รวม 20 คะแนน ได้แก่ ข้อ (1) จิตวิญญาณความเป็นครูคืออะไร ข้อ (2) จิตวิญญาณความเป็นครูเราสังเกตได้จากอะไร ข้อ (3) วิธีการเสริมสร้าง/ บ่มเพาะและบำรุงรักษาให้จิตวิญญาณความเป็นครูนั้น เกิดขึ้นและเจริญขึ้น มี อะไรบ้าง ข้อ (4) เหตุปัจจัยที่ทำให้จิตวิญญาณความเป็นครูยังดำรงอยู่และเจริญก้าวหน้ามีอะไรบ้าง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (scoring rubric)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า แนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูใช้แนวคิดของครูเครือข่ายมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิกรี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 4 คน โดยสอดคล้องการประยุกต์ใช้แนวคิดในกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

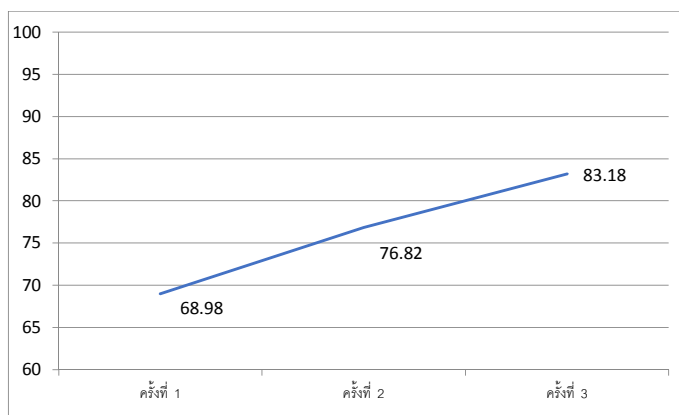
คนที่หนึ่ง ครูบูรณะ สมชัย ได้แก่ หลักการจัดประสบการณ์ทั้ง 5 คือ ครองใจให้ศรัทธา มอบวิชาให้เต็มที ทำดีให้เป็นตัวอย่าง คล้าทางผู้เรียน ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

คนที่สอง ครูเคียงเพ็ญ พรหมพล ได้แก่ แนวคิด “ครูผู้ให้ของนักเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล”

คนที่สาม ครูสุภวันท์ อารุณ ได้แก่ แนวคิด “ครูผู้มุ่งสร้างสติปัญญาและพัฒนาทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ”

คนที่สี่ ครูบุณิกา นวะแก้วการุณ (สมปอง ตรวรรณ) ได้แก่ แนวคิด “ครูผู้นำเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้”

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู ปรากฏดังนี้

จากแผนภาพการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า มีคะแนนความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมตามแนวคิดวิถีภูมิปัญญา ครูไทย โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 68.98 ร้อยละ 76.82 และร้อยละ 83.18 ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้วิจัยได้นำแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูแก่นักศึกษา แสดงให้เห็นว่า การใช้แนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทยมาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการเชิญบุคคลหรือจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงกับครูผู้ทรงคุณค่านั้น ส่งผลให้เกิดความตระหนักเกิดการพัฒนาตนเอง และเห็นถึงการดำรงคงอยู่ของความเป็นครู ซึ่งสอดคล้องกับ ธรรมนันทิกาแจ้งสว่าง (2554) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพรรณนาและบรรยายประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณที่ได้รับรางวัลในโครงการครูผู้มีอุดมการณ์ จำนวน 15 คน พบว่า โครงสร้างอันเป็นแก่นสารสาระของประสบการณ์การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ มีความตระหนักรู้ในความเป็นครู มีเป้าหมายการทำงานเพื่อเด็ก และปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและเมตตา ช่วงที่ 2 พัฒนาสู่การเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ การมีตัวแบบจิตวิญญาณ แรงจูงใจในการเข้าสู่อาชีพครู มีประสบการณ์ในการเผชิญและเห็นชีวิตที่ยากลำบาก ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ และคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา ช่วงที่ 3 การคงอยู่ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ความสุข ความภาคภูมิใจ ความ

ผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ และศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน จึงเห็นได้ว่าการสร้างภาคีเครือข่ายสามารถเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาได้ สอดคล้องกับ สจิวรรณ ทรรพวุธ (2560: 1-10) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูนั้น ควรปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นครูเป็นอันดับแรก เน้นการสร้างความรู้ผ่านการปฏิบัติที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 และความเป็นครูวิชาชีพที่มีพลวัตเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และเสนอแนะให้พัฒนาพลังภาคีเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้

2. ผลการเปรียบเทียบการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า มีคะแนนความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมตามแนวคิดวิถีภูมิปัญญาครูไทย โดยมีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 68.98 ร้อยละ 76.82 และร้อยละ 83.18 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษามาสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิถีภูมิปัญญาครูไทยนั้นสามารถส่งเสริมการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูได้ ดังเช่นที่สิริรัตน์ นาคิน (2559) ได้กล่าวว่า แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการเปิดใจ และการไว้วางใจในตัวลูกศิษย์ จึงควรหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจ หากแต่เปลี่ยนไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้เรียนในห้องเรียนด้วยบทบาทใหม่ มีปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงตัวเองไปถึงลูกศิษย์ด้วยคุณธรรมแห่งความรักและเมตตา เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คำนึงถึงการพัฒนาลูกศิษย์ทั้งฐานกาย ฐานใจ และในขณะเดียวกันก็จะค่อย ๆ พัฒนาฐานคิดของพวกเขาเองด้วย ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ตามรูปแบบที่หลากหลาย โดยให้หลักจิตตปัญญาศึกษากับชั้นเรียน จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู สอดคล้องกับ วันทนีย์ นามสวัสดิ์ สิริวรรณ ศรีพหล และกัญจนา

สินทร์ตันศิริกุล (2558: 7-20) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ที่เรียนด้วยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา พบว่า คุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาหลังจากที่เรียนด้วยกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในทุกด้าน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกส่วน และทุกอาชีพในสังคม วิชาชีพครูก็เช่นกัน เมื่อครูบางส่วนยังขาดจิตสำนึกจิตวิญญาณความเป็นครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 16) จึงต้องปรับเปลี่ยนในลักษณะของการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด ที่ต้องเกิดจาก “ใจ” หรือ “จิตสำนึก” ของตัวครูเอง ถ้ามีใจรัก ใจพร้อม ย่อมประสบความสำเร็จ ครูที่มีใจ มีสำนึกในความเป็นครูของตนจัดว่าเป็นครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู และการมีจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้มีความมุ่งมั่น ทุ่มเท เสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ระมัดระวังการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในหลักศีลธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (วัลนิภา ฉลากบาง, 2559: 126) จึงเห็นได้ว่า แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ เป็นผลทำให้วิชาชีพครูต้องปรับเปลี่ยนไป

บรรณานุกรม

- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. (2554). *ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. ปริญญาโท วิชา ศึกษาศาสตร์ (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี. (2560). *การเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อสุขภาวะ โดยเครือข่ายครูมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี*. กรุงเทพฯ: จาตุรโพรดักส์.
- วันเพ็ญ นามสวัสดิ์ สิริวรรณ ศรีพหล และกัญญา สินทร์ตันศิริกุล. (2558). ผลการใช้จิตตปัญญาศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะความเป็นครู สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(57): 7-20.

เมื่อสังคมคาดหวังให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างมืออาชีพ ดังนั้น ครูจึงต้องมีความรอบรู้ มีความสามารถและศักยภาพในด้านนวัตกรรมการสอน รักในอาชีพ และมีจิตวิญญาณความเป็นครูด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) การศึกษาวิถีภูมิปัญญาครูไทย อาจใช้ครูเครือข่ายรางวัลเจ้าฟ้าท่านอื่นๆ เพิ่มอีก เพื่อขยายวงการเรียนรู้ 2) นำรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้ไปใช้กับนักศึกษาหมู่บ้านหรือชั้นปีอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบระดับการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครู
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรพัฒนาวิถีภูมิปัญญาครูไทยเพื่อเสริมสร้างการรับรู้จิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาตาม 4 แนวทาง ประกอบด้วย (1) การใช้แนวคิด/นวัตกรรมของครูเครือข่ายมาบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ตามปกติ (2) นำองค์ความรู้และนวัตกรรมมาสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน (3) สังเคราะห์องค์ความรู้ของครูเครือข่ายให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน และ (4) เชิญครูเครือข่ายมาร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน/ถ่ายทอดประสบการณ์หรือศึกษานอกสถานที่ ณ ศูนย์การเรียนรู้ครูเครือข่าย 2) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้วิถีภูมิปัญญาครูไทยเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านอื่นๆ ต่อไป

- วัลนิภา นลากบาง. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 6(2): 123-128.
- สจีวรรณ ทรรพวสุ. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. *วารสารราชพฤกษ์*, 15(1): 1-10.
- สิริรัตน์ นาคิน. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ (ปร.ด. หลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *สรุปการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2542-2551)*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.